

2015 Slutrapport för antikvarisk medverkan vid omläggning av spåntak på

SKOMAKRAS VALLSTUGA PÅ VÅSBO FÄBODAR

Kulturresevat

Västra Roteberg 14:1

Ovanåkers socken

Ovanåkers kommun

Gävleborgs län

Byggnadsvårdsbidrag

Länsstyrelsens diarienummer 435-236-14

MiGo: byggnadsvård

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sammanfattning s. 3

Administrativa uppgifter s. 4

Bakgrund s. 5

Byggnadsbeskrivning och skador s. 6

Genomförda åtgärder s. 9

SAMMANFATTNING

Våsbo fåbodområde ligger cirka 1,5 mil nordväst om centrala Edsbyn, Ovanåkers kommun, och cirka 1 mil från byn Roteberg där hemgårdarna ligger. Vallområdet ligger på en sluttning som utgör södersidan av ett mindre bergskrön, norr om sjön Norra Våsen. Inom fåbodområdet finns det sju vallrutor som tillhör gårdarna Lassa, Skomakra, Haga, Olols, Juggas, Emmans och Stocka. De fyra första ingår i kulturreseptatet Våsbo fåbodan.

Under 2015 har taket på Skomakras vallstuga åtgärdats. Arbetena påbörjades den 20 april och slutbesiktades den 12 maj. Arbetena utfördes av Lassas Byggnadsvård AB, medan MiGo Byggnadsvård var antikvarisk medverkande.

GENOMFÖRDA ARBETEN

- Omläggning av spåntaket med nya handspåntade furuspån.
- Spikning av nya vindskivor,nock- och vattbrädor.
- Byte av övre och nedre skorstensbeslag till nya av galvaniserad plåt.

AVVIKELSER FRÅN PLANERADE ARBETEN

Inga avvikelser har noterats.

ANTI-KVARISK SLUTBEDÖMNING

Arbetena är mycket väl utförda och därmed kan byggnadsvårdsbidraget betalas ut.

Mimmi Gøllas

2015-05-13

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Fastighetsägare

Jonne Jonsson, Rotebergsvägen 170 B, 828 34
Edsbyn

Länsstyrelsens handläggare

Barbro Hårding, Kulturmiljö,
Länsstyrelsen Gävleborg, 801 70 Gävle

Entreprenör

Lassas Byggnadsvård, Rotebergsvägen 211,
828 34 Edsbyn

Antikvarisk medverkan

MiGo Byggnadsvård, Ämnebo 2540,
820 40 Edsbyn, genom Mimmi Göllas

Besiktningssunderlag

MiGo 2013-11-01

Länsstyrelsens beslut

2014-02-10 dnr 435-236-14

Antikvarisk medverkan

1. 2015-04-21
2. 2015-05-12 Slutbesiktning

Slutrapport

MiGo 2015-05-13

Rapportkorrektur och bearbetning

Smens Översättning & Språkgranskning,
Rundsvägen 28, Smens, 828 94 Edsbyn genom
Margareta Krause

BAKGRUND

HISTORIK OCH BESKRIVNING

Våsbo fäbod område ligger cirka 1,5 mil nordväst om centrala Edsbyn, Ovanåkers kommun, och cirka 1 mil från byn Roteberg där hemgårdarna ligger. Vallområdet ligger på en sluttning som utgör södersidan av ett mindre bergskrön, norr om sjön Norra Våsen. Inom fäbodområdet finns det sju vallrutor som tillhör gårdarna Emmans, Lassa, Skomakra, Haga, Olols, Juggas och Stocka. De två sistnämnda ligger närmast sjön, medan Emmans ligger högst på krönet. Övriga fyra ligger samlade i mitten och utgör ett välbevarat fäbod område med betade marker, fastbandhagar och många timmerbyggnader. Våsbo är en genuin fäbodmiljö med få motsvarigheter när det gäller byggnationen eftersom bara någon enstaka byggnad har tillkommit och bara ett fåtal har försvunnit sedan fäbodbruk bedrevs på varje vall. Vallbäcken rinner genom fäbodområdet lägre delar ned mot Norra Våsen. Byggnaderna ligger på höjden i en nordöstlig-sydvästlig riktning med odlingsmark med lador i sluttningen åt sydväst.

Våsbo fäboddar finns redovisade och beskrivna, framför allt genom det arbete som gjordes inför bildandet av kulturresevatet.

KULTURHISTORISK VÄRDERING OCH GÄLLANDE SKYDD

Våsbo fäboddar är kulturresevat och skyddas genom särskilda bestämmelser.

BAKGRUND

Byggnaderna inom kulturresevatet Våsbo fäboddar underhålls kontinuerligt. Nu var det dags att lägga om spåntaket på Skomakras vallstuga.

Takomläggningen var planerad att genomföras föregående år, och ligger därför på ett länsstyrelsebeslut från 2014, men sköts upp till 2015 p.g.a. tidsbrist hos entreprenören.

Arbetena påbörjades den 20 april 2015 och slutbesiktades den 12 maj samma år. Arbetena

utfördes av Lassas Byggnadsvård AB, medan MiGo Byggnadsvård var antikvarisk medverkande.

Vid slutbesiktningen närvarade Nils Jonsson och Yngve Jonsson, fastighetsägarrepresentanter, snickarna Håkan Hildingsson, Petter Landin och Viktor Kuhles (yrkespraktikant) från Lassas Byggnadsvård samt Mimmi Göllas och prao-elev Matilda Eriksson från MiGo Byggnadsvård.

RESTAURERINGENS SYFTE

Målsättningen var att ge vallstugan ett tätt tak genom omläggning till nytt takspån. Handspäntat spån valdes för längsta möjliga hållbarhet, även om det tidigare spånet, som var hyvlat, hade hållit väl sedan det lades 1996.

Byte av skorstensbeslagen till galvaniserad plåt gjordes med en estetisk ambition att skapa materialenhet inom vallområdet.

Målsättningen med det antikvariska uppdraget var att beskriva arbetsprocessen och dokumentera genomförda arbeten.

AVVIKELSER FRÅN PLANERADE ARBETEN

Inga avvikelser noterades.

ANTIKVARISK SLUTBEDÖMNING

Arbetena är mycket väl utförda och därmed godkända för utbetalning.

SÄNDLISTA

Våsbovallarnas sambruksförening, c/o Patrik Uhras, Rotebergsvägen 211, 828 34 Edsbyn

Lassas Byggnadsvård, Patrik Uhras, Rotebergsvägen 211, 828 34 Edsbyn – PDF-fil via e-post

Barbro Hårding, Länsstyrelsen Gävleborg, 801 70 Gävle

BYGGNADSBESKRIVNING OCH SKADOR

Tak

Vallstugan hade ett spåntak som var lagt 1996 av dåvarande fastighetsägare Nils Jonsson och Yngve Jonsson. Spånen var av hyvlad gran som hade hyvlats på Gunnar Nybergs spånhyvel i Roteberg. Virket hade hämtats ur Skomakras egen skog.

Taket från 1996 hade lagts från vänster till höger i tre lager. I stället för kortspån längst ned i takfoten hade en plywoodskiva lagts. Spånen hade spikats med galvaniserad spik. Spånen var ca 52 centimeter långa, av gran och hyvlade.

Spåntaket från 1996 ersatte då ett annat spåntak som var spikat 1969. Det var ett hyvlat spåntak, hyvlat med samma hyvel som ovan, men av tall.

Undertaket bestod av sparrar och tro av spräckt virke, som bör ha legat länge på taket. På framsidan fanns ett antal tretums klippspik som troligen hör samman med ett tidigt spåntak.

Vågbord på långsidorna är ovanligt tillsammans med spåntak. Möjligen hör dessa samman med ett äldre näver- eller brädtak, men några ytterligare belägg för ett äldre trätak hittades inte.

Skorsten

Skorstenen var en rak tegelskorsten som tillkommit i modern tid. Upp- och nedtill var den klädd med svartlackerad plåt och täcktes upptill av en ”bubbla”, ett bågformat inregningsskydd.

SKADOR

Spåntaket var åldrat och mossbevuxet.

BYGGNADSBESKRIVNING OCH SKADOR

2013-11-01: Skomakras vallstuga har ett spåntak som ska läggas om.

2013-11-01: Vindskivor och vattbrädor kommer också att bytas.

BYGGNADSBESKRIVNING OCH SKADOR

2013-11-01: Takspånet är bevuxet med mossa och lavar. En hängränna sitter på baksidan.

2013-11-01: Skorstenen är ommurad och har försetts med svartlackerade beslag.

GENOMFÖRDA ÅTGÄRDER

Åtgärder som har genomförts inom den entreprenad som den antikvariska medverkan har omfattat redovisas nedan.

Tak

- Rivning av spåntaket från 1996, inklusive vindskivor,nock- och vattbrädor.
- Viss rätning av befintligt undertak av kluvor genom klossning. Ovanligt ojämnt undertak.
- Spikning av nya handspäntade furuspån från Per ”Lång-Pelle” Ohlsson, Knåda. Spånen är lätt tårtbitsformade och 54 cm långa.
- Spånen spikades från höger till vänster med 2 ½-tums blank trådspik. De spikades i tre lager med en tredjedels spån och tvåtredjedels- spån i takfoten.
- Nya vindskivor med bandsågad yta spikades på gavlarna tillsammans med nya vattbrädor.
- Nya nockbrädor spikades.

Ingen justering behövdes av hängrännan på baksidan.

Skorsten

- Skorstensbeslagen ersattes med nya av galvaniserad plåt efter föreningens önskemål om en mer enhetlig utformning av plåtarbeten inom området.
- Det nedre beslaget gjordes lägre än normen föreskriver för att inte synas så väl.
- Det nedre beslaget fick en antikvarisk anpassning genom att de nedre falsarna fick rak i stället för rund profil. De övre plåtarna, mot nocken, falsades inte, utan är instuckna med överlapp för ett mer traditionellt utförande.
- Ett nytt övre beslag gjordes och anpassades efter befintligt skorstenskrön. Ett kajnät

fästes i rökålet.

- Den kupade inregningsplåten ersattes med ett platt beslag på ben som gör att det drar så att det går att elda. Plåten går att lyfta av vid sotning.

GENOMFÖRDA ÅTGÄRDER

2015-04-21: Arbetet med att skotta bort spån har påbörjats.

2015-04-21: Spånen ligger i tre lager. På takutsprånget ligger plywood i stället för korta spån, och sedan två fullånga spån. Ett grovt vågbord bär takfoten.

GENOMFÖRDA ÅTGÄRDER

2015-04-21: Spånen har spikats på en tro av kluvor.

2015-04-21: Spånen var spikade med galvspik, som inte följer med när spånet skottas bort.

GENOMFÖRDA ÅTGÄRDER

2015-04-21: Skorstenen har vid något tillfälle murats om och försetts med nya beslag.

2015-04-21: Befintligt nedre skorstensbeslag.

GENOMFÖRDA ÅTGÄRDER

2015-05-12: Spåntaket har lagts om med nytt handspäntat furuspån.

Foto: Matilda Eriksson

2015-05-12: Vindskivor, vattbrädor ochnockplåtar har bytts ut till nytt virke.

Foto: Matilda Eriksson

GENOMFÖRDA ÅTGÄRDER

2015-05-12: Hängrännan är kvar på baksidan.

Foto: Mimmi Göllas

2015-05-12: Skorstensbeslagen har nytillverkats av galvaniserad plåt.

Foto: Matilda Eriksson

GENOMFÖRDA ÅTGÄRDER

2015-05-12: Nya breda vindskivor har spikats.

Foto: Matilda Eriksson

2015-05-12: Från vinden syns det nya spåntaket mellan tron av klavor.

Foto: Matilda Eriksson

GENOMFÖRDA ÅTGÄRDER

2015-05-12: Yngve Jonsson, Viktor Kuhles, Petter Landin och Håkan Hildingsson.

Foto: Matilda Eriksson

2015-05-12: Vallstugan på Skomakra.

Foto: Matilda Eriksson